
KRÓNIKA

SZTRUGA MARADJON CSAK A KÖLTÉSZETÉ. Mint arról szeptemberi számunkban beszámoltunk az idei Sztrugai Költészeti Estéken többek között be kellett volna mutatni a jelenkori szerb költészetet is. Tekintettel arra, hogy a sztrugai fesztivál szervezői nem értettek egyet a felkínált költői névsorral, a Szerb Íróegyesület küldöttsége távol maradt a rendezvénytől. Az esettel kapcsolatban közleményt adott ki a sztrugai fesztiváli tanácsa. A közleményben többek között a következők állnak: „A Sztrugai Költészeti Esték Tanácsa a Szerb Íróegyesület küldöttségének elutasító magatartását sajnálattal olyan ténynek állapítja meg, amely nem járul hozzá sem a sztrugai rendezvényhez, sem az egymás közti együttműködéshez. A küldöttség magatartása oda hatott, hogy étes információk, fél igazságok alakultak ki azzal a céllal, hogy a jugoszláv közvéleményt megtéveszték, és hogy mindez megcsorbítsa a sztrugai rendezvény hírnevét, tekintélyét. Mivel Srboljub Ignjatović választása szerint Gojko Djogo is bekerült a küldöttség összetételébe, a Tanács úgy véli és ma is ezt vallja, hogy Djogo részvétele olyan alap lehet, amelyre támaszkodva önkényes és tendenciózus magyarázatok alakulhatnak ki, komolyan veszélyeztetve a rendezvényt. A választás eszmei-esztétikai elfogadhatatlanságára vonatkozó észrevétel — mint a közlemény hangsúlyozza —, nem kapott érdemi, lényegbeli tolmácsolást, pontosabban ez a választás azért elfogadhatatlan, mert Gojko Djogo is a megválasztottak között volt. Egyesek így akarták megcsorbítani a sztrugai rendezvény tekintélyét, így akarták lebecsülni a Sztrugai Költészeti Esték Tanácsának, illetékességét, funkcióját. Vajon ki előtt

nem volt világos, hogy épp Djogo az oka annak, ami miatt eszmei-esztétikai szempontból a választás elfogadhatatlan? — tette fel a kérdést a tanács. Egyáltalán milyen rosszindulatból vált kérdésessé a sztrugai rendezvény, egy nemzeti költészet építő jellegű, eszmei-esztétikai integritása?

Végül is a Tanács többször is megmagyarázta álláspontját mind a költői esték részvevőt meghatározó szerv, mind pedig a Szerb Íróegyesület Elnöksége előtt is. A Tanács küldöttsége Belgrádba is ellátogatott azzal a meggyőződéssel, hogy a Szerb Íróegyesülettel megteremtett kapcsolat útján megoldható ez a nézeteltérés. Sajnos, erre nem került sor a végsőkig szélösséges álláspontok miatt.

A Tanács közleményének végén kimondja, hogy maga a Tanács választotta az ilyenfajta magyarázatot, úgy vélve, hogy ez hozzájárul és segítséget nyújt közvéleményünk objektívabb tájékoztatásához. A Tanács nem fogadta el a felkínált dialógust, amelynek fő jellegzetessége a mesterkedés, az önkényesség, a rosszindulat, a megbélyegzés — olvasható a közlemény végén.

A Tanács ezt a közleményt egy hónappal az idei, 21. sztrugai költészeti rendezvény megtartása után jelentette meg egy nyílt és egy zárt ülés után, egyes nem hivatalos hírforrások szerint ez utóbbi maratoni ülés után.

Az az igyekezet, hogy a közvélemény tájékozódjon a történekekről, a Tanács álláspontjáról, még ha egy hónappal később is, igazolt, mert valójában közös érdekeket fejt ki, hogy a sztrugai rendezvény továbbra is olyan rendezvény maradjon, amely elmélyíti, fejleszti nemzetieink, nemzetiségeink irodalmának testvéri kapcsolatait. A

Tanács bezárkózódása azonban azt a benyomást kelti, hogy szeretne szemet hunyni saját felelőssége felett, nemcsak az igen zavaros és nem idejekorán történő reagálása miatt azzal kapcsolatban, hogy a közvélemény elítéli a sztrugai rendezvényt való politikizálást, hanem azzal kapcsolatban is, hogy a sztrugai költői rendezvény, amelyen hazánkból és az egész világból érkeznek résztvevők, stagnál, és feltétlenül friss vérre van szüksége, tehát új tartalomra, nagyobb kitarulkozásra, kibontakozásra.

FOTOMONOGRÁFIA SZENT-ENDRÉRŐL. Nemrégiben megjelent Dejan Medaković és Dinko Davidov Szentendre című monográfiája. Bemutatására szeptember 22-én került sor a Szerb Tudományos és Művészeti Akadémián, ahol Radmila Putniković-Matić, a kötet szerkesztője és Nebojša Tomašević a Jugoslovenska revija fő-szerkesztője beszélt a 200 oldalas gazdagon illusztrált könyvről, majd Sima Ćirković és Radovan Samardžić akadémikusok méltatták a könyv művelődéstörténeti jelentőségét, kiemelve, hogy Szentendre a szerb kultúra és civilizáció egyik igen jelentős központja volt. A szép kivitelezésű könyv előszavát Boško Petrović író írta.

MEGNYÍLT A KARIKATÚRA VILÁGKIÁLLÍTÁS SZKOPJÉBAN. Mintegy 500 karikatúra érkezett a hagyományos szkopjei karikatúra világkiállításra. A téma a *vonal* volt. A beérkezett pályaműveket értékelő nemzetközi zsüri a legjobb karikatúráért járó díjat ezúttal hazai rajzolónak ítélte oda, Hasan Fazlić szarajevói karikatúrista kapta, a második díj nyertese Arne Vasra szovjet, a harmadik pedig Andrej Kastelli olasz rajzoló.

SVETLANA VELMAR JANKOVIĆ KAPTA AZ ANDRIĆ-DÍJÁT. Svetlana Velmar Janković a Nolit kiadásában megjelent *Dortol* című novelláskötete nyerte el a Nobel-díjas író hagyatékából alapított Andrić-díjat. A díj bíráló bizottsága szavazattöbbség-

gel hozott döntése értelmében lett ez a kötet a szerbhorvát nyelvterületen, 1981-ben megjelent elbeszéléskötetek közül díjra érdemesítve.

SZÍNHÁZAVATÓ SZKOPJÉBAN. A Makedonski Narodni Teater, a Macedón Nemzeti Színház lenyűgözően impozáns új épületében december második felében lesz a kapunyitás.

Az ország legnagyobb és Európa második legnagyobb színházépülete 32 ezer négyzetméteren terül el. Az építkezés 1973-ban kezdődött, s 1979-ben szerelték be azt a műszaki berendezést, amely kontinensünk egyik legkorszerűbb színházává avatja a szkopjei Macedón Nemzeti Színházat. Ez a gigantikus építmény a macedón művelődés legnagyobb beruházása. Csillagászati összegre rúgó ára máig nem került nyilvánosságra.

Mint azt minapi sajtóértekezletén Zsivko Čingo igazgató közölte, a nyitó előadás Riszta Avramovszki *Boleu Dojcsin* c. operája lesz Angel Surev vezényletével és Ljubisa Georgievszki rendezésében. Ezután egymást követik a színmű- és baletteladások, de az igazgatóság az épület teljes kihasználását tervezi azzal, hogy más rendezvényeknek is otthont nyújt.

ÁCS JÓZSEF KIÁLLÍTÁSA ÚJVÍDÉKEN. Egyik legrickebban kiállító festőnk Ács József mutatkozott be az újvidéki közönségnek. Új sorozatának nem elcsépeelt festészeti témát választott: a mezőgazdaságot. A tárlatot méltató Szombathy Bálint a Magyar Szóban többek között a következőket írja a kiállításról: Ács tárlatán hűs olyan alkotás szerepel, melyek az elmúlt három év természetét képviselik. Az anyag lényegében egyetlen téma, a mezőgazdaság időszerű kérdései köré szerveződik, s ez az egyetlen olyan mozzanat egyben, amely a bemutatott műveket valami módon közös nevezőre hozza. Műfaji vagy nyelvi vonatkozásban ugyanis a kiállítás már kevésbé egységes: a szerző egyaránt él a festészeti, a grafikai és a fotográfiai technika előnyeivel.

Hogy miért éppen a mezőgazdaság?

Talán azért, mert a dekadens, emelkedettebb hangulatú vagy monumentális témák mellett társadalmi fontosságán, időszerűségén túl is mozgósít, angazsáltságra semkent nemcsak szakembereket, hanem — mint ezúttal is — alkotókat, művészeket. Elsősorban persze azokat, akik e firmamentum alatt tevékenykednek és élnek az alkotói éveiket, akiket ez az égtáj hordott ki, adott nekik útravalót. Itt következik, hogy Ács már vagy egy évtizede kezdeményezője és fáradhatatlan szellemi vezetője a vajdasági képzőművészek azon csoportosulásának, amely módszeresen, évről évre — hol a topolyai, hol a zentai művésztelepen — a mezőgazdaság témaköréből merítve ihletet kísérel meg eredményre jutni.

IRÓTÁBOR HARMINCADSZOR.

Évforduló jegyében folyt az idei Kanizsai Írótábor. Harminc éves a rendezvény, legöregebb ilyen jellegű manifesztáció az országban. S ezen az évfordulós szeptemberi írótalálkozón, amelyen a hazai íróegyesületeken kívül kilenc ország írói is jelen voltak, még egy szerény jubileumról szó esett: a Forum Könyvkiadó negyedik évfordulójáról. Erre a megemlékezésre a Kiadó Alkotók Gyűlésén került sor, amelyen a Forum-könyvek most elkészült bibliográfiája alapján Csáky S. Piroska ismertette a számbeli mutatókat. E bibliográfia tanúbizonysága szerint Kiadónk az elmúlt huszonöt évben 1330 könyvet jelentetett meg: 450 szépirodalmi, 250 politikai- és társadalomtudományi és 150 fordításos művet. Mintegy 300-ra tehető az ifjúság- és gyermekirodalom tárgykörébe tartozó könyvek száma, 180-ra pedig a szótárak, képzőművészeti monográfiák, albumok, képeskönyvek sbb. Az alkotók Gyűlése a Kiadó eddigi főszerkesztőinek: Steinitz Tibornak, Juhász Géznak és Fehér Kálmánnak (csak Németh P. István maradt távol) valamint igazgatóinak: Rehák Lászlónak, Farkas Lászlónak és Bálint Imrénének a visszaemlékezései nyomán tájékozódhatott a jugoszláviai magyar könyvkiadás alakulás- és fejlődéstörténetéről.

Egy új Forum-kiadvány megjelenését is megünnepelte az Írótábor. Itt mutatták be először a közönségnek a Tolnai Ottó szerkesztette *Csönd városa* című könyvet, illetve ennek *Grad tišine* című szerbhorvát nyelvű változatát. A könyv tulajdonképpen monografikus áttekintése Kanizsa múltjának, irodalmi anyagával pedig betekintést nyújt mindabba, amit a tábor íróvendégei Kanizsán vagy az ottani élmények alapján alkottak. A kötet mintegy 80 író és képzőművész alkotását sorakoztatja fel és gazdag képanyagot prezentál. Érdekességként említjük, hogy a négy írói tábori nap alatt a városban 2000 példány kelt el a könyvből. A Vajdasági Íróegyesület szervezte találkozón *Az időszűk témák sorsa az irodalomban* címmel tartottak tanácskozást, a szokásos írói tábori kiállításon pedig ezúttal Milan Konjović mutatta be festményeit. A kiállítást Herceg János, Milan Konjović akadémikustársa nyitotta meg.

KAPOSVÁRI SIKER A BITEFEN.

A szeptember második felében rendezett, sorrendben 16. Belgrádi Nemzetközi Színházi Fesztivál, a BITEF, egy magyarországi vidéki színház, a kaposvári Csiky Gergely nevet viselő együttes kirobbanó sikerét hozta. Peter Weiss *Marat/Sade* című előadása megnyerte a fesztivál három egyenrangú díjának egyikét (ugyanilyen díjban részesült még a tókiói Shankai Juku társulat valamint a kelet-berlini, Deutsches Theater), továbbá a közönség díját, a darab rendezője, Ács János pedig elnyerte a legjobb rendezésért járó díjat. A kritika is egyöntelműen ezt az előadást tartotta a szemle legsikeresebb produkciójának. Október elsején, számunk nyomdába adásakor még csak az első reagálásokról számolhatunk be. Az előadás utáni szokásos szakmai beszélgetésben Bonka Pavicević, a kerekasztal vezetője úgy értékelte, hogy ez az előadás a ma legaktuálisabb kérdéseit veti fel. „Mindeddig nem lártunk olyan előadást — mondta — amelyben mindenki külön egyéniség lett volna. Ez a produkció egy valódi

esszé az értelem és az érzelem együtt-hatásáról." Jovan Ćimilov, a BITEF művészeti igazgatójának megítélése szerint az előadásban a művészet beleépül a történelembe és ezzel a történelemmel azonosul minden színész. Mírjana Radošević, a belgrádi Politikában írt jegyzetét a következőkkel vezeti be: „Az Atelje 212 előt napelött megálltak a járókelők: a színházterem nyitott kupoláján keresztül hömpölygött ki a hosszan tartó taps, kihallatszott az ováció, amellyel a közönség a Marat/Sade előadás szereplőit és rendezőjét jutalmazta. A kanarktikus előadás után könnyes szemű emberekkel találkoztunk. Az előadás valóságos nagyjelenete volt ennek a fesztiválnak, amely visszaadta reményünket a BITEF-be. Ugyancsak a belgrádi Politika *A forradalom mint játék* címmel közli Branislav Milošević kritikusi véleményét, aki a következőket állapítja meg: „A történelem útja nem egyenes vonalú, hangsúlyozza Ács rendezése, amely különféle játékelemek egyesítésével vált plasztikussá és meggyőzővé. Ács három, egymásba folyó síkon vezeti az előadást és sikerül megmentenie disputák nehézségétől, s eléri, hogy a háttér stilizált tömegjelenetei az előadás lényegét fejezzék ki. A lelkes együttes fegyelmezetten, őszinte hévvel játszik, melyhez azonban — sajnos — hiányzik a két főszerep markánsabb tolmácsolója... Az előadásnak erőteljes a befejezése. A forradalom elsínatása, amelyben a résztvevőknek nem sikerül megvalósítaniuk céljukat. S ebben a képben, minden kétséget kizáróan benne van az élő történelem...”

Milutin Mišić a Borbában *Tragikus sikoly* címmel ír az előadásról: „A rendező jól ismerte föl, hogy a társulat ereje nem az egyéni teljesítményekben rejlik, hanem abban a kollektív lelkesedésben, amellyel a tömeg, a tömeg leigázhatatlanságának hirdetésétől a zárókép tragikus sikolyáig eljut. Ez a tanulmányyszerű alaposág-

gal felépített ritmusos emelkedése az előadásnak ritka színpadi ügyesség-gel szerveződik színpadi élményé, kifejezve így a kollektív tett hatalmát.

A Večernje novosti-ban Feliks Pašić *Jajszo* című kritikájában mondja a következőket: „A kaposvári előadás csöndben kezdődik, és súlyos, szaggatott kiáltásokkal fejeződik be. A színpadon heverő mozdulatlan testek felett áll a fiatal Kalkiáltó, aki nemrég még gúnyosan figyelmeztetett bennünket, hogy ami itt történik annak nincs semmi köze a jelenhez — és sír... Erős, fájdalmas, kijózanító ellenpont. Ez a nagy finálé... Az előadást egy nagyon fiatal ember rendezte, Ács János. A társulat is zöm-mel fiatal, a játék egy szuszra történik, közös hibából fakad. Az előadás heves, polemikus, plakátszerűen nyílt, keserű, fanyar, extatikus, patetikusan forró, megrázó. Színházi szempontból remekül szervezett előadás...”

És még egy vélemény Avdo Mujčinović a Politika Ekspresben írja: „A BITEF leglátványosabb fordulatát köszönhetjük a kaposvári színháznak (mindenki azt gondolta a mezőny outsider-e). Ezt a tökéletes teatralizációval felépített értelmes, minden hamis érzelmektől mentes előadást a közönség olyan hosszan tartó éljenzéssel fogadta, amilyenre nem volt példa Otomar Krejca, David Esrig, Peter Brook, Günter Kramel, Roberto Giulli és Ljubiša Ristić rendezése óta... Szuverén és korszerű olvasata ez Weiss terjedelmes művének...”

A fővárosi esti lapok tudósítanak arról, hogy a Belgrádi Televízió föl-vételt készített a kaposváriak fesztiváli reprizéről és így hamarosan az előadást a tévéközönség is láthatja. (A BITEF díjnyertes előadásával e számunk színházi levelében Koltai Tamás is foglalkozik, a belgrádi fesztiválról szóló összefoglalónkat pedig, Gerold László tollából, a következő számunkban olvashatják.)